

The Role of Sport and Personality Traits in Psychosocial Development of Students

Negin Naseri Tafti
M. A. in General Psychology

Shahla Pakdaman, PhD
Shahid Beheshti University

دکتر شهلا پاکدامن
استادیار دانشگاه شهید بهشتی

نگین ناصری تفتی
کارشناس ارشد روان‌شناسی عمومی

Ali Asgari, PhD
Tehran University

دکتر علی عسگری
استادیار دانشگاه تهران

Abstract

In this study, a sample of 377 female undergraduate students (188 non-athletes and 189 athletes) completed the Measures of psychosocial development questionnaire (Hawley, 1988) and Five Factor Inventory (Costa & McCrae, 1992). The Results showed that : a) the levels of personality components, except for neuroticism, were higher in athletes than in non-athletes; b) athletes were more psychosocially developed than non-athletes; c) the psychosocial development was correlated positively with extroversion, openness, agreeableness, and conscientiousness, and negatively with neuroticism; d) athletes with high neuroticism, agreeableness, and conscientiousness, were more psychosocially developed than non-athletes but extroverted non-athletes were more psychosocially developed than introverted athletes.

Key words: sport psychology, personality traits, psychosocial development, girl college students.

Contact information : negin_nasseri@yahoo.com

چکیده

در این پژوهش یک نمونه ۳۷۷ نفری از دانشجویان دختر مقطع کارشناسی (۱۸۸ غیرورزشکار و ۱۸۹ ورزشکار) پرسشنامه تحول روانی - اجتماعی (هاولی، ۱۹۸۸) و فهرست پنج عاملی شخصیت (کاستا و مک‌کری، ۱۹۹۲) را تکمیل کردند. نتایج نشان دادند : الف) سطوح مؤلفه‌های شخصیت، به جز نوززگرایی در ورزشکاران نسبت به غیر ورزشکاران بالاتر بود؛ ب) ورزشکاران نسبت به غیرورزشکاران از تحول روانی - اجتماعی بالاتری برخوردار بودند؛ ج) تحول روانی - اجتماعی با برون‌گردی، گشودگی، مقبولیت و وظیفه‌شناسی رابطه مثبت و با نوززگرایی رابطه منفی داشت؛ د) تحول روانی - اجتماعی در ورزشکاران دارای نوززگرایی، گشودگی و وظیفه‌شناسی بالا بیشتر از غیرورزشکاران بود اما تحول روانی - اجتماعی غیرورزشکاران برون‌گرد بیشتر از ورزشکاران درون‌گرد بود.

واژه‌های کلیدی : روان‌شناسی ورزش، رگه‌های شخصیتی، تحول روانی-اجتماعی، دانشجویان دختر.

received : 11 Jun 2007

دریافت : ۸۶/۳/۲۲

accepted : 13 July 2008

پذیرش : ۸۷/۴/۲۳

مقدمه

دانا^۱، کووالسکی^۲، ۲۰۰۳ نقل از مک‌کارتی، جونز و کارتر، ۲۰۰۷؛ کلارک و هاریسون، ۱۹۸۹). بنابراین درک منابع لذت به منظور ایجاد تداوم در فعالیتهای ورزشی ضروری است (اسکانلن^۳ و بابکس^۴، ۲۰۰۵ نقل از مک‌کارتی، جونز و کارتر، ۲۰۰۷). بررسی ارتباط ورزش و ویژگیهای شخصیت، از دیگر زمینه‌های پژوهشی است. هیوز^۵، کیس^۶، استامفال^۷ و ایوانز^۸ (۲۰۰۳ نقل از کاکس، ۲۰۰۷) با استفاده از فهرست پنج عاملی شخصیت^۹ (NEO-FFI) در ۲۸ ورزشکار مرد و ۷ ورزشکار زن در رشته ماراتون نشان دادند که این ورزشکاران نسبت به گروه غیر ورزشکار در دو عامل گشودگی^{۱۰} و برون‌گردی^{۱۱}، نمره‌های بالاتری کسب کردند. در حالی که بررسی رابطه بین شخصیت و عملکرد ورزشکاران مبین وجود ارتباط معنادار قوی بین این دو متغیر نبود (کاکس، ۲۰۰۷). مقایسه ورزشکاران رشته‌های گروهی و انفرادی با همتایان غیرورزشکار نیز استقلال، واقع‌نگری و هدفمندی بیشتر و اضطراب کمتر ورزشکاران را مشخص کرد (اسکوار^{۱۲}، اشلی^{۱۳} و جوی^{۱۴}، ۱۹۹۷ نقل از کاکس، ۲۰۰۷). بررسی هاردمن^{۱۵} (۱۹۷۳ نقل از کاکس، ۲۰۰۷) نیز نشان داد که ورزشکاران نسبت به غیرورزشکاران باهوشترند و از اعتماد به نفس، میل به رقابت‌جویی، جامعه‌طلبی و برون‌گردی بیشتر و اضطراب کمتری برخوردارند. افزون بر این، مقایسه ورزشکاران رشته‌های ورزشی گروهی و انفرادی نیز (مانند پژوهش هیلارد^{۱۶} و کلینگمن^{۱۷}، ۱۹۸۷ نقل از کاکس، ۲۰۰۷) مبین وجود اضطراب، وابستگی، برون‌گردی بیشتر و تخیل‌گرایی کمتر در بازیکنان رشته‌های ورزشی گروهی نسبت به رشته‌های انفرادی بود. همچنین در ورزشهای گروهی مانند والیبال، بسکتبال، فوتبال و ... مشاهده شد که مدافعان عقب در مقایسه با مهاجمان عقب درون‌گردتر و به‌طور کلی مدافعان و مهاجمان عقب

صنعتی‌شدن جوامع و به تبع آن کاهش تحرک و فعالیت بدنی در افراد، ضرورت پرداختن به ورزش را بیش از گذشته نمایان ساخته است و توجه گسترده‌ای را نسبت به ورزش، به ویژه نقش مسائل روان‌شناختی در ورزش معطوف کرده است. روان‌شناسی ورزش^۱ را علم کاربرد اصول روان‌شناختی در زمینه‌های ورزشی دانسته‌اند؛ اصولی که غالباً به ارتقای عملکرد ورزشکاران در زمینه‌های روانی - اجتماعی اختصاص دارند (کاکس^۲، ۱۹۹۸، کازدین^۳، ۲۰۰۰ نقل از رحیم‌زاده، ۱۳۸۲؛ کاکس، ۲۰۰۷). روان‌شناسی ورزش به بررسی رابطه متقابل رفتار فردی و فعالیت بدنی افراد می‌پردازد و در صدد پاسخگویی به این سؤال اساسی است که عوامل روانی چه تأثیری بر رفتار ورزشی دارند و در مقابل، تجربه‌های ورزشی چگونه بر متغیرهای روانی فرد اثر می‌گذارند (برد، ۱۹۸۶/۱۳۷۵؛ کاکس، ۲۰۰۷). تریپلت^۴ (۱۸۹۷ نقل از کاکس، ۲۰۰۷) اولین فردی بود که به پژوهش در زمینه روان‌شناسی ورزش پرداخت و عملکرد دوچرخه‌سواران را در شرایط تسهیل اجتماعی مورد تحلیل قرار داد. بدین ترتیب، افزون بر نیازهای جسمانی ورزشکاران، ضرورت توجه به تحول روانی - اجتماعی آنان نیز مطرح شد (شارپ، بران، کریدر، ۲۰۰۷).

از سوی دیگر پژوهشهای برنان^۵ و بوسون^۶ (۱۹۹۸) موریس^۷ و سامرز^۸ (۱۹۹۵)، کاکس (۱۹۹۵) نیز نشان دادند که فعالیت بدنی می‌تواند عامل مؤثری در تسریع اجتماعی-شدن و تحول روانی - اجتماعی باشد (نقل از رحیم‌زاده، ۱۳۸۲).

در خلال تحول، عوامل محیطی - اجتماعی مانند همسالان و دوستان، میزان لذت حاصل از پرداختن به ورزش را تحت تأثیر قرار می‌دهند (کروکر^۹، هوار^{۱۰}، مک

1. sport psychology	10. Hoar, S. D.	19. Neuroticism , Extroversion , Openness , Five Factor Inventory (NEO)
2. Cox, R. H.	11. McDonough, M. H.	20. openness
3. Kazdin, A. E.	12. Kowalski, K. C.	21. extraversion
4. Triplett, N.	13. Scanlan, T. K.	22. Schurr, K. T.
5. Bernnan , K. A.	14. Babkes, M. L.	23. Ashley, M. A.
6. Bosson, J. K.	15. Hughes, S. L.	24. Joy, K. L.
7. Morris, T.	16. Case, H. S.	25. Hardman, J.
8. Summers, J.	17. Stuempfle, K. J.	26. Hilliard, P.
9. Crocker, P. R .E.	18. Evans, D. S.	27. Clingman, G.

همدلی با دیگران و سخاوت و بخشندگی، بهبود می‌بخشد (کارنی و بردبری، ۱۹۹۵؛ آیزنبرگ، ۲۰۰۰؛ لارسن، ۲۰۰۲؛ هالورسون، ۲۰۰۳؛ مک کری و کاستا، ۲۰۰۵).

با توجه به یافته‌های پژوهشی در مورد ارتباط ورزش با رگه‌های شخصیت و تحول روانی - اجتماعی، پژوهش حاضر به دنبال آزمون فرضیه‌ها و پاسخ به سؤالهایی است که در پی می‌آیند:

- دانشجویان ورزشکار از لحاظ میزان رگه‌های شخصیتی برون‌گردی، مقبولیت، گشودگی و وظیفه‌شناسی^{۱۲} بالاتر و از لحاظ نوززگرایی پایین‌تر از دانشجویان غیر ورزشکار هستند.

- تحول روانی - اجتماعی دانشجویان ورزشکار بالاتر از دانشجویان غیرورزشکار است.

- آیا بین رگه‌های شخصیتی با تحول روانی - اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد؟
- آیا پنج رگه اصلی شخصیت، رابطه ورزش با تحول روانی - اجتماعی را تعدیل می‌کند؟

روش

گروه نمونه: از جامعه دانشجویان دختر مجرد و غیر شاغل کارشناسی دانشگاه‌های دولتی تهران در نیمسال دوم تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴، دو گروه نمونه شامل ۳۷۷ نفر (۱۸۹ ورزشکار، ۱۸۸ غیرورزشکار) با میانگین و انحراف استاندارد سنی و دامنه ۱۸ تا ۲۴ سال انتخاب شدند. برای انتخاب نمونه غیرورزشکار از روش تصادفی چند مرحله‌ای استفاده شد. به این ترتیب که در مرحله نخست سه دانشگاه (شهید بهشتی، تهران و تربیت معلم)، در مرحله دوم از هر دانشگاه چهار دانشکده (فنی، ادبیات، علوم تربیتی و بهداشت) و در مرحله سوم چند کلاس در روزهای مختلف به گونه تصادفی انتخاب شدند. گروه ورزشکار نیز شامل دانشجویان دختر عضو تیمهای مختلف ورزشی دانشگاههای مذکور بودند که با توجه به تعداد محدود آنها کل افراد جامعه انتخاب شدند.

نسبت به بازیکنان جلو انعطاف‌پذیرتر و سازش‌یافته‌تر و بازیکنان جلو نسبت به بازیکنان عقب منظم‌ترند. نتایج پژوهش مورگان^۱، (۱۹۷۹ نقل از کاکس، ۲۰۰۷) نشان داد که نیمرخ خلقی ورزشکاران نخبه نسبت به همتایان غیر ورزشکارشان در ۵ عامل منفی تنش، افسردگی، خشم، خستگی و سردرگمی پایین‌تر و در عامل مثبت نیرومندی^۲ بالاتر بود و از سلامت روانی بیشتری نسبت به غیر-ورزشکاران برخوردار بودند. میزان اضطراب و نوززگرایی^۳ این ورزشکاران در مقایسه با غیرورزشکاران پایین‌تر و برون‌گردی‌شان بالاتر بود. پژوهش کتل^۴ (۱۹۶۰) نقل از رضانی‌نژاد، (۱۳۷۱) نیز نشان داد که سطح بالای آمادگی جسمانی، اضطراب و نوززگرایی را کاهش می‌دهد و برون‌گردی را تسهیل می‌کند. نتایج برخی از پژوهشها نیز نوززگرایی و اضطراب پایین و برون‌گردی بالای ورزشکاران نسبت به غیرورزشکاران را برجسته کردند (سالیوان^۵، ترمن^۶ و سیندیک^۷، ۱۹۸۹، هازمن^۸، ۱۹۶۹، واربرتون^۹، ۱۹۶۷ نقل از کلارک و هریسون، ۱۹۸۹).

تأثیر رگه‌های شخصیت بر عملکرد اجتماعی (روابط بین فردی و سلامت روانی) و تحول روانی-اجتماعی افراد نیز نشان داده شده است. پژوهشهای اشتون (۲۰۰۱) و لوکاس (۲۰۰۰)، شاینر و کسپی (۲۰۰۳)، رابرتز و رابینز (۲۰۰۳)، مک کری و کاستا (۲۰۰۵) به این نتیجه رسیدند که برون‌گردها به دلیل تمایل زیاد به برقراری تعاملهای اجتماعی و لذت‌بردن از این تعامل، نسبت به درون‌گردها، از عملکرد اجتماعی بهتری برخوردارند. در حالی که نوزز-گرایی به دلیل ایجاد اضطراب، خشم، احساس گناه و یأس در افراد، موجب احساس عدم ایمنی در روابط بین فردی می‌شود و عملکرد اجتماعی را تضعیف می‌کند (مک کری و کاستا، ۲۰۰۵؛ روٹ بارت، ۲۰۰۱؛ واتسن، ۲۰۰۰؛ اندرسن، جان، کلتنر و کرینگ، ۲۰۰۱؛ جاج، ۱۹۹۹؛ نیگ، ۲۰۰۰؛ جان و استریواستاوا، ۱۹۹۹).

رگه مقبولیت^{۱۰} نیز عملکرد اجتماعی فرد را به دلیل تمایل به انجام کارهای سودمند و جامعه‌گرا^{۱۱} مانند کمک،

1. Morgan, C.
2. Vigor
3. neuroticism
4. Cattell, R. B.

5. Sullivan, P.
6. Turman, P. D.
7. Sindik, J.
8. Husman, M.

9. Warber-ton, B.
10. agreeableness
11. prosocial behaviors
12. conscientiousness

ابزار پژوهش: سطح تحول روانی-اجتماعی از طریق پرسشنامه تحول روانی-اجتماعی هاوولی^۱ (MPD) (۱۹۸۸) که یک پرسشنامه خودگزارش‌دهی و مبتنی بر تعبیرهای اریکسنی است، اندازه‌گیری شد. این پرسشنامه شامل ۷ بخش و ۱۱۲ جمله توصیفی است که بر پایه مقیاس ۵ درجه‌ای نمره‌گذاری می‌شود. این پرسشنامه دارای ۲۷ زیر مقیاس است که به ۳ دسته مساوی و به صورت مقیاسهای مثبت (TP)، مقیاسهای منفی (TN)، مقیاسهای نتیجه^۲ (TR) تقسیم شده است. برای سنجش میزان تحول روانی-اجتماعی، از نمره کل مقیاس (TR) استفاده شد. زیر مقیاسهای پرسشنامه به تفکیک سه مقیاس اصلی (در

تطابق با ۸ مرحله اریکسن) در جدول ۲ نشان داده شده است.

در بررسی هاوولی (۱۹۸۸) ضرایب همسانی درونی^۳ برای مقیاسهای مثبت بین ۰/۷۵ تا ۰/۸۵ و برای مقیاسهای منفی بین ۰/۶۷ تا ۰/۸۹ به دست آمد. این ضرایب در بررسیهای ایرانی (پاکدامن، ۱۳۸۰؛ دادستان، ۱۳۸۱) دارای دامنه پایین‌تری (۰/۳۷ تا ۰/۷۴ در مقیاسهای مثبت و ۰/۳۹ تا ۰/۷۸ در مقیاسهای منفی) بوده است. در پژوهش حاضر، دامنه ضرایب همسانی درونی در مقیاسهای مثبت بین ۰/۳۲ تا ۰/۷۰ و در مقیاسهای منفی بین ۰/۴۱ تا ۰/۷۸ به دست آمد.

جدول ۱.

زیر مقیاسهای پرسشنامه تحول روانی اجتماعی به تفکیک سه مقیاس اصلی

زیر مقیاس			
ردیف	مثبت (P)	منفی (N)	نتیجه (R)
۱	اعتماد	عدم اعتماد	اعتماد - عدم اعتماد
۲	استقلال عمل	شرم و تردید	استقلال عمل - شرم و تردید
۳	ابتکار	احساس خطا و تقصیر	ابتکار - احساس خطا و تقصیر
۴	تحقق عمل	احساس کهنتری	تحقق عمل - احساس کهنتری
۵	احساس هویت	پراکندگی نقش	احساس هویت - پراکندگی نقش
۶	مردم‌آمیزی	انزوایی	مردم‌آمیزی - انزوایی
۷	پدیدآوردگی	راکدماندگی	پدیدآوردگی - راکدماندگی
۸	توحید یافتگی من	نومیدی	توحید یافتگی من - نومیدی

توجه: R = (Result) ، N = (Negative) ، P = (Positive)

رگه مقبولیت و وظیفه‌شناسی (با فاصله دو سال) به ترتیب برابر با ۰/۷۹ و ۰/۶۳ گزارش شده است.

ضرایب همسانی درونی برای دانشجویان ایرانی در هر یک از رگه‌های نوزگرای، برون‌گردی، گشودگی، مقبولیت و وظیفه‌شناسی به ترتیب برابر با ۰/۸۶، ۰/۷۳، ۰/۵۶، ۰/۶۸، ۰/۸۷ و ضرایب همبستگی درونی آنها بین ۰/۵۶ تا ۰/۸۷ به دست آمده است. بررسی روایی همزمان پرسشنامه از طریق همبستگی بین دو فرم گزارش شخصی و ارزیابی مشاهده‌گر، بین ۰/۴۵ برای رگه مقبولیت تا

فرم کوتاه فهرست ۵ رگه شخصیت (NEO-FFI) (کاستا و مک‌کری، ۱۹۹۲) که به منظور اندازه‌گیری ۵ عامل اصلی (بزرگ) شخصیت: نوزگرای، برون‌گردی، گشودگی، مقبولیت، وظیفه‌شناسی به کار می‌رود، ۶۰ گویه دارد و در مقیاس ۴ درجه‌ای لیکرت نمره‌گذاری می‌شود. نتایج ضرایب اعتبار (بازآزمایی) پرسشنامه در نمونه‌ای از دانشجویان آمریکایی به فاصله ۳ ماه بین ۰/۸۳ تا ۰/۷۵ بود، ضریب پایایی طولانی (۶ ساله) برای مقیاسهای نوزگرای، برون‌گردی و گشودگی در دامنه ۰/۶۸ تا ۰/۸۳، و برای دو

نورزگرایی با نمره کل مقیاس حل تعارض، همبستگی منفی و معنادار دارد. افزون بر این، بین چهار رگه دیگر شخصیتی (C، A، O، E) با نمره کل مقیاس حل تعارض همبستگی مثبت و معنادار است. بیشترین همبستگی با نمره حل تعارض متعلق به رگه برون‌گردی و کمترین همبستگی متعلق به رگه گشودگی است. ضرایب همبستگی متقابل بین پنج رگه شخصیتی نیز نشان می‌دهند که رگه گشودگی با هیچ کدام از عاملها همبستگی معنادار ندارد، اما همبستگی بین سایر عاملها در سطح کمتر از ۰/۰۱ از لحاظ آماری معنادار است.

۰/۶۶ برای برون‌گردی بوده است (گروسی و فرشی، ۱۳۸۰). در پژوهش حاضر، ضرایب همسانی درونی با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای هر یک از عوامل به ترتیب ۰/۸۷، ۰/۶۶، ۰/۳۲، ۰/۴۵ و ۰/۷۴ به دست آمد. تحلیل داده‌ها با استفاده از تحلیل واریانس (چند متغیری و عاملی) و ضریب همبستگی پیرسون انجام شد.

یافته‌ها

ضرایب همبستگی بین پنج رگه شخصیت و نمره کل تحول روانی اجتماعی (جدول ۲) نشان می‌دهد که رگه

جدول ۲. میانگین، انحراف استاندارد و ضرایب همبستگی پنج رگه شخصیت و نمره حل تعارض

متغیر	M	SD	۱	۲	۳	۴	۵
۱ حل تعارض (TR)	۸۸/۹	۴۴/۳۱	—				
۲ نورزگرایی (N)	۱۷/۷	۸/۷۱	-۰/۷۷۲**	—			
۳ برون‌گردی (E)	۳۱/۶	۷/۴۷	۰/۶۳۴**	۰/۶۹۰**	—		
۴ گشودگی (O)	۲۷/۲	۴/۶۸	۰/۱۴۵**	۰/۰۳۹	۰/۰۹۰	—	
۵ مقبولیت (A)	۳۱/۲	۴/۹۰	۰/۴۶۰**	۰/۴۰۱**	۰/۳۴۶**	-۰/۰۱۹	—
۶ وظیفه‌شناسی (C)	۳۴/۲	۶/۰۹	۰/۴۹۴**	۰/۴۶۱**	۰/۳۱۹**	۰/۰۸۱	۰/۳۲۱**

**P < ۰/۰۱.

جدول ۳.

خلاصه تحلیل واریانس چند متغیری برای بررسی دو گروه ورزشکار و غیرورزشکار در پنج رگه شخصیت

η	P	F	غیروورزشکار		ورزشکار		
			SD	M	SD	M	
۰/۱۹	۰/۰۱	۳۴/۴	۴۹/۴۲	۵۴/۷۷	۲۹/۱۵	۷۹/۲۶	حل تعارض (TR)
۱/۱۸	۰/۰۱	۸۶/۰	۹/۴۰	۲۱/۴۷	۵/۹۵	۱۳/۹۶	نورزگرایی (N)
۰/۰۰۱	۰/۰۱	۸۶/۱	۸/۲۰	۲۸/۴۲	۴/۹۵	۳۴/۷۸	برون‌گردی (E)
۰/۰۱۵	۰/۷۶	۰/۰۹	۵/۶۰	۲۷/۱۲	۳/۵۵	۲۶/۹۸	گشودگی (O)
۰/۰۱۷	۰/۰۵	۵/۷۶	۵/۶۶	۳۰/۵۵	۳/۹۲	۳۱/۷۶	مقبولیت (A)
۰/۰۸۴	۰/۰۵	۶/۳۴	۶/۸۵	۳۳/۳۷	۵/۱۴	۳۴/۹۴	وظیفه‌شناسی (C)

توجه: نسبت F چند متغیری لاندای ویلکز برابر با ۱۹/۵۴، ۰/۰۱ < P است.

تعارض، از تحلیل واریانس چند متغیری استفاده شد (جدول ۳). نتایج نشان دادند که میانگین نمره‌های دانشجویان

به منظور مقایسه میانگینهای دو گروه دانشجویان ورزشکار و غیرورزشکار در پنج رگه شخصیت و نمره حل

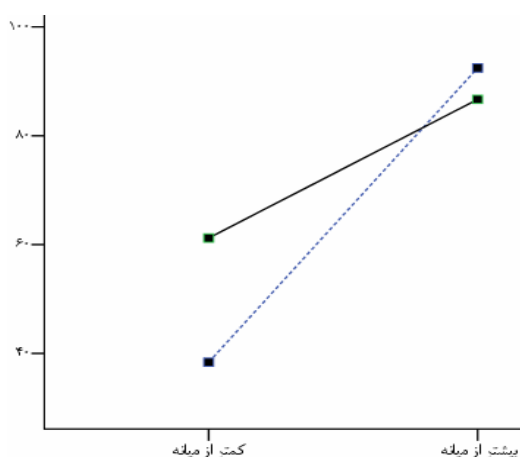
رابطه تعاملی آن با ورزش محاسبه شد (جدول ۴). نمودار تعاملی متغیرها در شکل ۱ نشان داده شده است. چنانکه در جدول ۴ دیده می‌شود رابطه تعاملی بین ورزش با چهار رگه نورزگرایی، برون‌گردی، گشودگی و وظیفه‌شناسی در تحول روانی اجتماعی از لحاظ آماری معنادار است. بررسی نمودار تعاملی (نمودار الف) نشان می‌دهد که افراد ورزشکاری که از لحاظ نورزگرایی در طبقه کمتر از میانه قرار دارند، نسبت به افراد غیرورزشکار در همین طبقه نمره بالاتری در تحول روانی اجتماعی دارند. در حالی که افراد غیرورزشکاری که از لحاظ نورزگرایی در طبقه بیشتر از میانه قرار دارند نسبت به ورزشکاران متناظر از تحول روانی اجتماعی بالاتر برخوردارند. رابطه تعاملی بین ورزش با برون‌گردی، گشودگی و وظیفه‌شناسی (نمودارهای ب، پ و ت) نشان می‌دهد ورزشکارانی که از لحاظ این رگه‌ها در طبقه کمتر از میانه

ورزشکار در مؤلفه‌های برون‌گردی، مقبولیت و وظیفه‌شناسی بالاتر و در مؤلفه نورزگرایی پایین‌تر از گروه غیرورزشکار است. اما در مؤلفه گشودگی نسبت به تجربه بین میانگینهای دو گروه تفاوت معنادار به دست نیامد. افزون بر این، بین دو گروه ورزشکار و غیر ورزشکار در متغیر حل تعارض نیز تفاوت معنادار بود. ملاحظه میانگینهای دو گروه نشان می‌دهد که میانگین حل تعارض در گروه ورزشکار (۷۹/۲۶) بیشتر از گروه غیرورزشکار (۵۴/۷۷) است. بنابراین مشخص شد که گروه ورزشکار از لحاظ حل تعارض نسبت به گروه غیرورزشکار موفق‌تر بوده است.

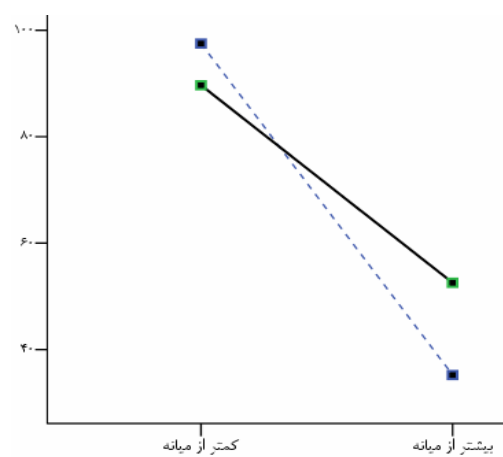
برای پاسخ به این پرسش که آیا رگه‌های اصلی شخصیت رابطه بین ورزش و تحول روانی - اجتماعی را در دانشجویان تعدیل می‌کند، از یک طرح تحلیل واریانس عاملی چند متغیری (طرح ۲×۲) استفاده شد. برای این منظور نخست نمره دانشجویان دو گروه در پنج رگه شخصیتی بر پایه میانه به دو طبقه بالاتر و پایین‌تر از میانه تقسیم، سپس

جدول ۴. میانگین، انحراف استاندارد و خلاصه مشخصه‌های اثرهای تعاملی رگه‌های شخصیت و ورزش در تحول روانی اجتماعی

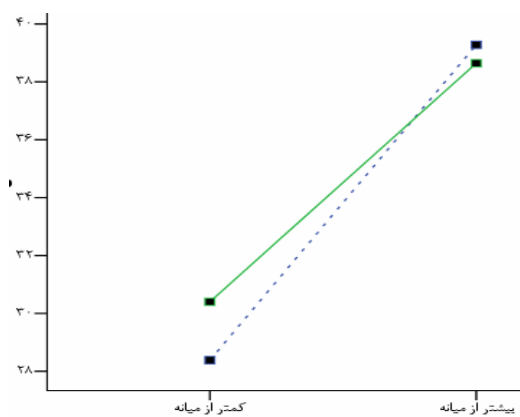
اثرهای تعاملی	ورزشکار				غیرورزشکار				P	E	η
	کمتر از میانه		بیشتر از میانه		کمتر از میانه		بیشتر از میانه				
	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M			
نورزگرایی	۳/۰۱	۲۱/۸	۴/۲	۱۰/۹	۳/۹	۲۶/۲	۶/۹	۱۱/۳۹	۰/۰۰۱	۰/۳۲	
برون‌گردی	۳/۷	۳۱/۱	۵/۸	۳۴/۲	۸/۷	۲۵/۷	۶/۳	۱۲/۴۶	۰/۰۰۱	۰/۰۳	
گشودگی	۳/۶	۲۷/۱	۳/۶	۳۷/۱	۵/۵	۲۷/۲	۵/۶	۱۶/۸۴	۰/۰۰۱	۰/۰۴	
مقبولیت	۲/۲	۲۸/۲	۴/۹	۳۲/۶	۵/۴	۲۹/۲	۵/۲	۰/۱۰	۰/۹۲۰	۰/۰۱	
وظیفه‌شناسی	۴/۷	۳۳/۴	۵/۸	۳۷/۷	۴/۹	۳۱/۴	۶/۷	۲۱/۷۶	۰/۰۰۱	۰/۰۷	

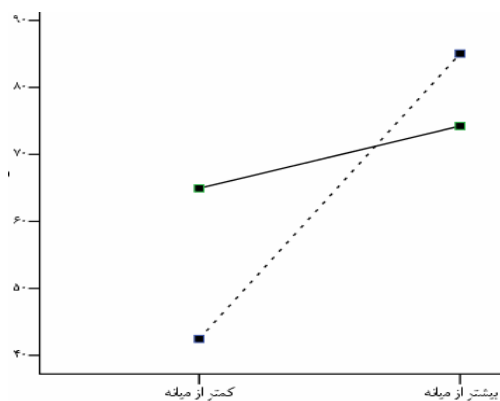
نمودار ب (ورزش × برون‌گردی)

نمودار الف (ورزش × نورزگرایی)

نمودار ۱ (ورزش × وظیفه‌شناسی)

نمودار ۲ (ورزش × گشودگی)

شکل ۱. نمودارهای تعاملی ورزش و رگه‌های شخصیت در تحول روانی اجتماعی دانشجویان

و هریسون، ۱۹۸۹ با نتایج مطالعه کنترل و پژوهش حاضر همسو هستند و بالاتر بودن معنادار ورزشکاران از غیر-ورزشکاران را در مقیاس جامعه‌طلبی (مردم‌آمیزی)، تعاون و همکاری و پایین‌تر بودن آنها را در مقیاس اضطراب و روان‌آزردگی نشان می‌دهند، در حالی که از نظر پرخاشگری تفاوت معناداری بین ورزشکاران و غیر ورزشکاران مشاهده نمی‌شود.

از سوی دیگر نتایج برخی از پژوهش‌های انجام شده در ایران با نتایج پژوهش حاضر متفاوتند. رضانی‌نژاد (۱۳۷۱) با مقایسه رگه‌های شخصیتی دانشجویان ورزشکار و غیر-ورزشکار دریافت که رگه‌هایی مانند تمایل به پرخاشگری، سلطه‌گری و حرمت خود^۱ در ورزشکاران بالاتر از غیر-ورزشکاران است اما بین میزان برون‌گردی این دو گروه تفاوتی مشاهده نمی‌شود.

این احتمال مطرح است که برخی از رگه‌های شخصیتی مانند برون‌گردی و رگه‌های فرعی آن (سلطه‌گرایی و مردم‌آمیزی)، ثبات هیجانی و مهار هیجانی منفی به خصوص پرخاشگری و همچنین مقبولیت و رگه‌های فرعی آن (تعاون و همکاری و تمایلات دیگر دوستانه) بیشتر تحت تأثیر الگوها و یادگیری قرار گیرند. به بیان دیگر، ورزش با ایجاد شرایط محیطی لازم، به اکتساب و بروز این رگه‌ها کمک می‌کند. در حالی که برخی از رگه‌های شخصیت به‌ویژه نوزگرایی و رگه‌های فرعی آن (اضطراب، افسردگی و تهییج‌پذیری منفی) بیشتر تحت تأثیر

قرار دارند نسبت به غیرورزشکاران طبقه مشابه، دارای تحول روانی اجتماعی بیشتری هستند. اما در طبقه بالاتر از میانه این رابطه معکوس است. بدین ترتیب که تحول روانی اجتماعی غیرورزشکاران در طبقه‌های بیشتر از میانه، بالاتر از گروه ورزشکاران است.

نتایج این تحلیل نشان داد که اثر تعاملی ورزش و تمامی رگه‌های شخصیتی به جز رگه مقبولیت ($P < 0/92$) معنادار است.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر بالاتر بودن میزان رگه‌های شخصیتی برون‌گردی، مقبولیت و وظیفه‌شناسی و پایین‌تر بودن مؤلفه نوزگرایی را در دانشجویان ورزشکار تأیید کرد. تنها در رگه گشودگی با وجود آنکه میانگین نمره این رگه در ورزشکاران بالاتر بود، از لحاظ آماری تفاوت معناداری بین دو گروه مشاهده نشد. نتایج پژوهش‌های پیشین نیز مؤید نتایج مطالعه حاضر است. برای نمونه کتل (۱۹۶۰) نقل از رضانی‌نژاد، (۱۳۷۱) در زمینه بررسی رابطه فعالیت جسمانی (ورزش) با رگه‌های شخصیت مانند برون‌گردی و روان‌آزردگی به این نتیجه دست یافت که سطح بالای آمادگی جسمانی، اضطراب و روان‌آزردگی را کاهش می‌دهد، پرخاشگری را تعدیل و برون‌گردی را تسهیل می‌کند. نتایج تحقیقات سالیوان، ترمن و سیندیک، ۱۹۸۹، کوپر، ۱۹۶۷، هازمن، ۱۹۶۹ و واربرتون، ۱۹۶۷ نقل از کلارک

رحیم‌زاده، ۱۳۸۲؛ دیویس^۱، بال^۲ و رسکو^۳، ۲۰۰۰؛ اسنایدر^۴ و اسپرایتزر^۵، ۱۹۷۴؛ موریس و سامرز، ۱۹۹۵؛ کاکس، ۱۹۹۸؛ جارویس^۶، ۱۹۹۹؛ گیل^۷، ۲۰۰۰ نقل از رحیم‌زاده، ۱۳۸۲) و ورزش را بهترین روش دستیابی به تعامل اجتماعی مطلوب دانسته‌اند. لیمبن (۱۹۹۸) نقل از میرنصوری، (۱۳۷۳) نیز در تأیید این مسئله معتقد است که ورزش نه تنها فرصتهای بی‌شماری را برای آموزش مهارتهای جسمانی در اختیار فرد قرار می‌دهد، بلکه مهارتهای روانی و اجتماعی و راهبردهای حل مسئله را نیز ارتقا می‌بخشد.

بررسی رابطه بین رگه‌های شخصیت و تحول روانی - اجتماعی دانشجویان نیز این نکته را برجسته کردند که همه رگه‌های شخصیتی به جز رگه نوززگرایی با مقیاسهای کلی مثبت (TP) و مقیاس کلی حل تعارض (TR) همبستگی مثبت دارند. همانگونه که انتظار می‌رفت همبستگی رگه نوززگرایی با مقیاسهای کلی مثبت و با مقیاس کلی حل تعارض منفی بود. بیشترین همبستگی رگه‌های شخصیتی با مقیاس کلی حل تعارض مربوط به رگه برون‌گردی و کمترین همبستگی مربوط به رگه گشودگی بود. اندرسون، جان، کلتز، کرینگ (۲۰۰۱)، جاج، ارز، بونو و تورسن (۲۰۰۲)، روث بارت (۲۰۰۱)، واتسون (۲۰۰۰) نیز در پژوهشهای خود با استفاده از مدل ۵ عاملی شخصیت به این نتیجه رسیدند که افراد با نوززگرایی زیاد، در روابط بین فردی خود از احساس عدم‌ایمنی و اعتماد و بدبینی برخوردارند، تهییج‌پذیری منفی (هیجانهای منفی مانند خشم، خصومت، اضطراب و پرخاشگری) در این افراد بالاست و به هنگام مواجهه با تعارضها قادر به مهار هیجانهای منفی خود نیستند. این در حالی است که افراد با نوززگرایی کم از ثبات هیجانی برخوردارند و در صورتی که میزان توافق اجتماعی این افراد بالا باشد، به‌خوبی می‌توانند مشکلات و تعارضهای زندگی خود را حل کنند.

بر مبنای نتایج پژوهشهای انجام شده هر چه افراد از

تغییرات هورمونی ناشی از پرداختن به ورزش قرار دارند. در این زمینه می‌توان به نتایج تحقیقات آیزنک^۱ (۱۹۸۲) و استریر^۲ (۱۹۸۴) اشاره کرد. به اعتقاد این دو محقق تمرینهای ورزشی به ویژه دویدن به احتمال زیاد در دراز-مدت می‌تواند سبب تحریک سیستم عصبی سمپاتیک و پاسخ هورمونی وابسته به آن شود و تنش و اضطراب را کاهش دهد (نقل از رضانی‌نژاد، ۱۳۷۱).

اگرچه نتایج برخی از پژوهشها، بیانگر عدم‌رابطه ورزش با رگه‌های شخصیتی افراد هستند (مانند مدی^۳، ۱۹۶۸، کلت^۴ و گیرکی^۵، ۱۹۸۷، اورمن^۶، ۱۹۹۱ و راو^۷، ۱۹۹۶ نقل از میرنصوری، ۱۳۷۳)، اما به دلیل حمایت نتایج قابل توجهی از بررسیهای انجام شده در زمینه رابطه ورزش با رگه‌های شخصیت، می‌توان این احتمال را پذیرفت که فعالیتهای ورزشی به دلیل ایجاد محیط مناسب برای برقراری تعاملهای گسترده در ارتقا و بهبود روابط بین فردی و افزایش تمایلات دیگر دوستانه و همپاری بر افراد اثر می‌کنند. از سوی دیگر تغییرات هورمونی ناشی از پرداختن به ورزش نیز دور از انتظار نیست.

عدم وجود ارتباط معنادار بین ورزش با رگه شخصیتی گشودگی در پژوهش حاضر را نیز می‌توان به اعتبار کمتر این رگه نسبت به سایر رگه‌های شخصیتی در مدل ۵ عاملی، نسبت داد (شاینر و کسپی، ۲۰۰۳، مک‌کری و کاستا، ۲۰۰۵). از سوی دیگر نتایج این پژوهش نشان دادند که بیشترین تفاوت بین دو گروه در رگه شخصیتی برون‌گردی و نوززگرایی است. بنابراین می‌توان احتمال رابطه قوی‌تر این رگه‌های شخصیتی با ورزش را پذیرفت. افزون بر این، نتایج تحلیلها مشخص کردند که ورزشکاران با اختلاف میانگین بارزی، در نمره حل تعارض (نمره کل)، بالاتر از غیر ورزشکاران بودند.

نتایج پژوهشهای پیشین نیز تأثیر مثبت اجتماعی ورزش و بالابودن سطوح تحول روانی - اجتماعی ورزشکاران در مقایسه با غیرورزشکاران را تأیید کرده‌اند (مانند

1. Eysenk, H. S.
2. Stryer, B. K.
3. Maddi, S. R.
4. Kolt, G. S.
5. Girkby, R. J.

6. Oerman, R.
7. Raov, P.
8. Davis, B.
9. Bull, R.
10. Roscco, J.

11. Snyder, S.
12. Spreitzer, E. A.
13. Jarvis, M.
14. Gill, D. L.

منابع

- برد، آ. م. (۱۳۷۵). *روان‌شناسی و رفتار ورزشی*. ح. مرتضوی. تهران: معاونت امور فرهنگی و آموزشی سازمان تربیت بدنی، دفتر تحقیقات و آموزش. (تاریخ انتشار به زبان اصلی، ۱۹۸۶).
- پاکدامن، ش. (۱۳۸۰). *بررسی ارتباط بین دلبستگی و جامعه‌طلبی در نوجوانی*. پایان‌نامه دکتری روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.
- دادستان، پ. (۱۳۸۱). *بررسی تحولی توان ذهنی، اخلاقی و اجتماعی دانش‌آموزان دوره راهنمایی به منظور تعیین استانداردهای آموزشی*. طرح پژوهش ملی وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
- رحیم‌زاده، س. (۱۳۸۲). *بررسی تحول روانی - اجتماعی در ورزشکاران انفرادی و گروهی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی*. دفتر مطالعات و تحقیقات روان‌شناسی و علوم تربیتی، معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب.
- رمضانی‌نژاد، ر. (۱۳۷۱). *بررسی صفات شخصیتی ورزشکاران مرد رشته‌های انفرادی و گروهی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تربیت مدرس.
- گروسی فرشی، م. ت. (۱۳۸۰). *رویکردهای نوین در ارزشیابی شخصیت*. کاربرد تحلیلی عاملی در مطالعات شخصیت. چاپ اول، تبریز: نشر دانیال و جامعه پژوه.
- میرنصوری، ر. (۱۳۷۳). *بررسی صفات شخصیتی ورزشکاران مرد رشته‌های انفرادی و گروهی مقایسه آنها با یکدیگر*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده تربیت بدنی دانشگاه تربیت مدرس.
- Anderson, C., John, O. P., Keltner, D., & Krings, A. M. (2001). Who attains Social status? Effects of personality and physical attractiveness in social group. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 116-132.
- Clark, W., & Harrison, H. (1989). *Temperament: A new paradigm for trait psychology, theory and research*. New York: Guilford.
- Costa Jr., P. T., & McCrae, R. R. (1992). *Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI): Professional manual*. Odessa: Psychological Assessment Resource.
- Cox, R. H. (2007). *Sport psychology, concepts and*

برون‌گردی، مقبولیت و وظیفه‌شناسی بیشتری برخوردار باشند به دلیل دستیابی به ثبات هیجانی ناشی از این رگه‌ها، به نحو مؤثرتری قادر به حل تعارضها و چالشها هستند. در مورد نقش تعدیل‌کننده رگه‌های شخصیت در رابطه بین ورزش و تحول روانی - اجتماعی، نتایج پژوهش حاضر، نقش تعدیل‌کننده تمامی مؤلفه‌های شخصیت به استثنای رگه مقبولیت را بین متغیرهای ورزش و تحول روانی - اجتماعی برجسته کرد. اگر چه این رگه به صورت مستقل اثر معنادار مثبتی بر تحول روانی - اجتماعی گروه نمونه داشت و به رغم اثر معنادار و مثبت ورزش بر تحول روانی - اجتماعی، اثر تعاملی این دو (ورزش × مقبولیت) معنادار نبود. بنابراین ورزش و مقبولیت در تعامل با یکدیگر در تحول روانی - اجتماعی و حل تعارض نقشی نداشتند. اگرچه در نظر اول این نتیجه شگفت‌انگیز به نظر می‌رسد اما این امکان وجود دارد که عوامل دیگری در جهت کاهش اثر تعاملی این دو متغیر بر متغیر وابسته در کار باشند. در پژوهش حاضر ورزشکاران ورزشهای گروهی و انفرادی در کنار یکدیگر بررسی شدند در حالی که می‌توان انتظار داشت که در ورزشهای انفرادی جنبه رقابت‌جویی و در ورزشهای گروهی نیاز به همکاری و توافق برجسته‌تر باشد و نمره‌های بالای مقبولیت افرادی که به ورزشهای گروهی می‌پردازند، نمره‌های پایین این رگه را در افرادی که به ورزشهای انفرادی می‌پردازند و از حس رقابت‌جویی بالاتری برخوردارند، خنثی کند. با توجه به تعداد نمونه در ورزشهای انفرادی و گروهی، تبیین حاضر می‌تواند توجیه‌کننده عدم تفاوت معنادار به دست آمده باشد. از آنجا که هدف این پژوهش بررسی افراد به تفکیک نوع ورزش نبود بنابراین دستیابی به چنین نتیجه‌ای دور از انتظار نیست. اما توجه به نوع ورزش می‌تواند نتایج ظریف‌تر و دقیق‌تری در اختیار پژوهشگرانی که به این زمینه مطالعاتی علاقه دارند، قرار دهد.

به منظور تعمیم‌پذیری نتایج به کل جامعه، بررسی نمونه‌های بزرگتر از هر دو جنس و با دامنه سنی بیشتر پیشنهاد می‌شود.

- fundamental features of extraversion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 452-468 .
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (2005).** Personality Development: Stability and change. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3, 173-175.
- McCarthy, P. J., Jones, M. V., & Carter, D. V. (2007).** Understanding enjoyment in youth sport: A developmental perspective. UK: Staffordshire University.
- Nigg, J. T. (2000).** Inhibition/disinhibition in developmental psychopathology: Views from cognitive and personality psychology and a working inhibition taxonomy. *Journal of Psychology*, 126, 220-246.
- Roberts, B. W., & Robins, R. W. (2003).** Personality trait development in adulthood. In Handbook of the life course, In J. Mortimer & M. Shanahan (eds.), *Handbook of the life course* (pp : 579-598). New York : Kluwer Academic.
- Rothbarth, M. K. (2001).** Temperament and personality: Origins and outcomes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 18, 122-135 .
- Shiner, R. L., & Caspy, A. (2003).** Personality differences in childhood and adolescence: Measurement, development, and consequences. *Journal of Child Psychology*, 44, 2-32.
- Sharp, T., Brown, M., & Crider, K. (2007).** Growth and development; The effects of a sportsmanship curriculum intervention on generalized positive social behavior. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 28 (4), 401-16.
- Watson, D. (2000).** *Mood and temperament*. New-York: Guilford .
- applications*. New York : McGraw Hill.
- Eisenberg, N. (2000).** Dispositional emotionality and regulation : Their role in predicting quality of social functioning. *Journal of personality and Social Psychology*, 78, 136-157.
- Halverson, C. F. (2003).** Personality structure as derived from parental ratings of free descriptions of children : The inventory of child individual differences. *Journal of Personality*, 71, 995-1026.
- Howley, G. H. (1988).** MPD: *Measures of Psychological Development, Professional Manual*. Psychological Assessment Resources, Inc.
- John, O. P., & Strivastava, S. (1999).** The Big Five trait taxonomy. History, measurement, and theoretical perspectives in L. A Pervin, O. P John (ed.), *Handbook of personality*, (pp: 102-38). New York: Guilford.
- Judge, T. A., (1999).** The Big Five personality traits : General mental ability. *Journal of Personality Psychology*, 52, 621-652.
- Judge, T. A., Erez, A., Bono, J. E., & Thoreson, C. J. (2002).** Are measures of self-esteem, neuroticism, locus of control and generalized self efficacy indicators of a common core construct? *Journal of Personality and Social Psychology*, 83, 693-710.
- Karney, B. R., & Bradbury ,T. N. (1995).** Agreeableness: A dimension of personality. In R. Hogan, & Johnson (eds.), *Handbook of personality psychology*, (pp : 795-824). San Diego, Academic.
- Laursen, B. (2002).** The antecedents and correlates of Big Five in adulthood. *Journal of Developmental Psychology*, 38, 189-204.
- Lucas, R. E. (2000).** Cross-cultural evidence for the